

2024, 11(1): 185-188

DOI: <https://doi.org/10.17572/mj2024.1.185-188>

Kitap İncelemeleri

ELECTORAL INTEGRITY IN TURKEY

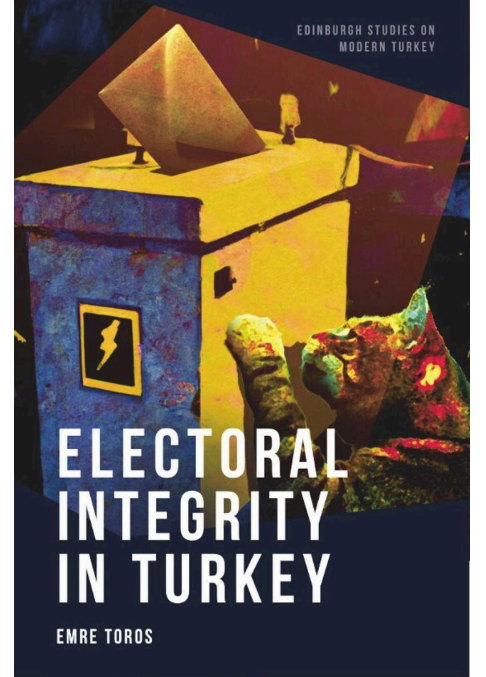
Emre Erdoğan¹

Bir ülkede seçimlerin yapılması o ülkeyi kendiliğinden bir demokrasi yapmaz ancak; seçimsiz bir demokrasiyi de düşünemeyiz. İster antik Yunan'ın ütopyik demokrasisi olsun, isterse ABD'den çıkıp küreye yayılan çağdaş liberal demokrasi anlayışımız olsun; demokrasilerin olmazsa olmaz koşulu mutlaka seçimlerin gerçekleştirilmesi.

Ancak seçimlerin varlığı demokrasinin mevcudiyetini garanti etmediği gibi, seçimlerin nasıl yapıldığı da demokrasinin niteliği hakkında önemli bir ipucu niteliği taşımaktadır. Siyasi rejimleri birbirinden kopuk, otoriter-demokrat, liberal-illiberal gibi ikili kategoriler olarak tasvir etmek, içinde bulunduğumuz karmaşık dönemi resmetmekte yetersiz kalmaktadır. Dünyanın en "ileri" demokrasilerinden biri olarak tanımlanan ABD'de, 6 Ocak 2021

tarihinde yaşanan Kongre Baskını gibi gelişmelere rastlanması ya da günümüzde "ileri" Batı demokrasilerinin düşünce özgürlüğüne gösterdikleri tahammülsüzlük, siyasi rejim kategorilerimiz arasındaki geçişliliği açıkça bize kanıtlamaktadır. Söz konusu demokrasilerin niteliği olduğunda "ya o ya bu" tanımlamasından çok "hem o hem bu" nitelendirmesinin çok daha gerçekçi olduğunu kabul etmemiz gerekmektedir.

Emre Toros'un 2024 yılında Edinburgh University Press'ten yayınlanan "Electoral Integrity in Turkey" başlıklı çalışması ülkemiz özelinden yola çıkarak demokrasi ve seçimler arasındaki bu karmaşık ilişkiye dikkatimizi

¹ Emre Erdoğan, Prof. Dr., emre.erdogan@bilgi.edu.tr, 0000-0001-8352-4990, İstanbul Bilgi Üniversitesi

çeken bir yayın olma niteliğini taşımaktadır. Türkçeye “seçim bütünlüğü” olarak tercüme edilebilecek bu kavram, bir ülkede seçimlerin nasıl gerçekleştirildiğine dair bütüncül ve çok boyutlu bir tanım olarak kullanılmaktadır; alanın önde gelen isimlerinden Pippa Norris tarafından “seçimlerin gerçekleştirildiği pratik ve ideal bağlam” olarak tanımlanmaktadır (cf. Toros, 2024, s.4). Bu tanım dikkatimizi sadece yasalarda var olan yazılı kuralların yanı sıra seçim pratiklerine de çevirmemizi sağlamaktadır, bu açıdan zihin açııcıdır; yoksa en otoriter rejimlerin bile kanunlarda yazılı, güzel gözüken kurallar üzerine inşa edildiğini bilecek kadar geniş bir deneyime sahibiz. Seçim bütünlüğü kavramı birçok alt araştırma alanıyla ilişkilidir; bunlardan biri neredeyse seçimlerin tarihi kadar eski bir tarihe sahip olan seçim yolsuzluklarıdır. Seçimleri “çalmanın” yolunun sadece sandıkta gerçekleşmediği gerçeği seçim yolsuzluklarının yanı sıra, seçimlerdeki kötü uygulamalar (malpractice), seçim manipülasyonu ve seçim şiddeti gibi ek boyutları da tartışmaya açmıştır (Toros, 2024, s.5). Eğer demokrasi olarak tanımladığımız süreç vatandaşın iradesinin sandık marifetiyle ülke yönetimine yansımaysa, bu süreci bozacak her türlü etkenin göz önünde bulundurulması gerekmektedir; aksi takdirde “eksik” ya da “kusurlu” seçimlerden bahsetmemiz söz konusu olur. Bu nedenle seçim sürecinde vatandaşın bilgilenmesinden, tercihlerinin oluşturmasından ve o tercihleri oy pusulasına yansıtmasına kadar olan süreçleri titizlikle incelememiz gerekmektedir. Keza, süreç sadece oyun sandığa atılmasıyla sınırlı kalmamaktadır, oyların nasıl sayıldığı, nasıl sandalyelere tevdi edildiği ve en önemlisi tercihlerin nasıl politikalara dönüştürüldüğü de bu sürecin içerisinde görülmelidir ki eksik ve kusurları tam olarak teşhis edebilmemiz mümkün olsun. Aksi takdirde demokrasinin niteliksel iyileştirilmesine yönelik konulacak teşhisler ve önerilecek tedaviler eksik kalacaktır.

Toros’un güncel çalışması Türkiye’deki demokrasi tartışmalarında eksik kalan bu boyutu tamamlamayı hedeflemektedir; bir açıdan da bu hedefine ulaştığını söylemek mümkündür. Toros kitabında sadece “seçim bütünlüğü” kavramını Türkiye bağlamında değerlendirmekle kalmamakta, bu tartışmaya karşılaştırmalı ve görgül bir boyut da katmaktadır.

Çalışmanın en önemli katkılarından biri konudaki tartışmaları bütüncül bir kuramsal çerçevede sergilemesidir. Toros, seçim bütünlüğü sorunlarının nedenlerini ve sonuçlarını bireysel ve kurumsal ölçek üzere iki boyutta tartışmaktadır ve bu tartışmayı yürütürken de kurumsal güven, bilgi edinme ortamının niteliği, partizan tarafgirlik, manipülasyon, seçim şiddeti gibi nedenleri bir arada sergilemektedir. Keza Toros, çalışmasında karşılaştırmalı siyasetin güncel tartışmaları olan kutuplaşma, demokratik gerileme, güvensizlik gibi konuları da bu çerçeveye ilişkilendirmektedir (2024, s.12). Bu resim içerisinde değerlendirdiğimizde, seçim bütünlüğü tartışmalarını diğer “sıcak” konuların yanına konulacak başka bir çalışma alanı olarak değil; belki de kavramlar arasındaki “kayıp bağı” gösterecek bir bakış açısı olarak görme fırsatı vermektedir.

Toros'un konuyla ilgili başka bir katkısı da Türkiye'de seçim bütünlüğünün durumunu karşılaştırmalı olarak sergilemesidir. Her ne kadar günümüzde Türkiye'yi diğer ülkelerle karşılaştırmalı olarak tartışan çalışmaların sayısı artmış olsa da ülkemizin kendine münhasırlığına dair algının kırıldığını söylemek pek mümkün değildir. Toros çalışmasında karşılaştırmalı istatistiklere sıklıkla yer vererek ülkemizdeki durumun diğer ülkelere kıyasla nasıl olduğunu anlayabilmemizi sağlamaktadır. Çalışmada hem elit hem de vatandaşlar düzeyinde derlenmiş verilere sıklıkla referans verilmektedir. Bu çalışmalar arasında "Perceptions of Electoral Integrity Expert Survey", "Varieties of Democracy" gibi elit anketleri ve "World Values Survey" gibi vatandaşlardan toplanan veriler yer almaktadır. Toros'un hem makro hem de mikro düzeydeki analizleri, hem ülkemizde hem de küresel ölçekte seçim bütünlüğünde gerilemenin genel olarak özgürlüklerdeki gerilemeyle ne derece ilişkili olduğunu göstermektedir (2024, s.65).

Toros'un çalışması argümanlarının sadece ikincil verilere değil, birinci elden toplanan verilere de dayanması nedeniyle de dikkati çekmektedir. Görgül çalışmalarının tek veri kaynağında derlenen verilerin farklı istatistiksel analizlerle "sorgulanmasına" indirildiği günümüzde farklı verilerin nitelikli bir şekilde analiz edilmesi ve bulguların birbiriyle "konuşturulması" iyi bir sosyal bilim pratiği olarak fark edilmektedir. Çalışmada Türkiye'de seçim müktesebatının ve kurumlarının tarihsel evriminin detaylı bir şekilde sergilenmesinin yanı sıra -ki bu seçim bütünlüğü kavramının "ideal" boyutuna tekabül etmektedir;- seçimin pratik gerçeklikleri de tartışılmaktadır. Bu tartışma için 1950-2019 yılları arasındaki seçimlere dair basılı gazete içerikleri taranmış, kodlanmış ve analiz edilmiştir. DIEV-T (the Database of Incidents of Electoral Violence in Turkey) başlığı taşıyan bu veri tabanı hem birincil kaynakların geniş kapsamlı bir taramasını içerdiği için hem de verilerin konuyla ilgili diğer kullanıcılara açık olması nedeniyle kıymetli bir kaynaktır. Toros, kitabında bu verileri hem betimsel olarak analiz etmekte hem de müteakiliyet analizi gibi çok değişkenliği analizlerde de kullanmaktadır. Verilerin dönemsel olarak karşılaştırılması seçim şiddetinin ülkemiz seçimlerinde her zaman önemli bir sorun olarak ön plana çıktığını ortaya koymaktadır. Öte yandan seçim şiddetinin 1973 ve 1977 seçimlerinde, kampanyalara dair sorunların 1980'lerde ve oy sayımıyla ilişki sorunların da 2014 ve sonrasında daha sıkça medyada yer alması seçim bütünlüğüne dair algıların hem kurumsal hem de konjonktürel faktörlerden nasıl etkilendiğini göstermektedir.

Seçim sürecinde karşılaşılan aksaklıkların medyada nasıl temsil edildiğini niceliksel içerik analizi yöntemiyle tartışılmasının yanı sıra vatandaşların bu konudaki algılarının nasıl oluştuğu ve ne gibi sonuçlara yol açtığını da Toros'un çalışmasındaki analizlerden öğrenmemiz mümkündür. Toros, World Values Survey veri tabanı gibi "büyük" verilerin yanı sıra, Türkiye'den derlenmiş birincil verilerinin analizine dahil etmektedir. Bu analizlerde 2018 genel seçimlerini takiben toplanmış olan The Survey on Electoral Integrity in Turkey (EI-T) (Türkiye'de Seçim Bütünlüğü Anketi), 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı tekrar seçimleri öncesinde derlenmiş seçim anketi ve 2020 sonbaharında derlenmiş Türkiye temsili bir anket çalışmasının verileri farklı bağlamlarda analiz edilmiştir. Ülkemizin son beş yılına damgasına vurmuş "seçim maratonu"

sürecinde derlenmiş bu verilerin analizi, yaşadığımız dönemin detaylı bir resminin çekilmesine olanak vermektedir.

Toros, yaptığı analizlerde seçim bütünlüğünü hem bir bağımlı değişken hem de bir bağımsız değişken olarak kullanmaktadır. World Values Survey veritabanından ilhamla geliştirdiği Seçim Bütünlüğü Endeksi karşılaştırmalı olarak kullanılabilirdiği gibi, ileride bu konuda yapılacak çalışmalarda da kullanılabilir (2024, s.78). Toros, çalışmasında bireylerin seçim bütünlüğü hakkındaki algılarının içinde buldukları medya ortamı hakkındaki algılarıyla ilişkili olduğunu gösterirken, bu algıların ne derece partizanlaşmış olduğunu da ortaya koymaktadır. Buna ek olarak, bireylerin seçim bütünlüğü konusundaki algıları da Yüksek Seçim Kurulu hakkındaki algıları, hükümete güven ve seçim sonuçları hakkındaki algıları ile de ilişkili gözükmekte ve açıklayıcılık taşımaktadır. Toros'un çalışmasında Liste Deneyi ve "Conjoint" Deneyi gibi yeni yöntemlere başvurması da üzerinde durulması gereken bir konudur. Bu deneysel yöntemler konuyla ilgililer için fikir olabilecektir.

Emre Toros'un kitabının kuramsal zenginliği hem birincil hem de ikincil farklı veri kaynaklarını bir arada kullanması ve farklı analiz tekniklerine başvurması, çalışmayı tek başına ilgi çekici kılmaktadır. Öte yandan çalışmanın göz ardı edilmemesi gereken bir niteliği de hem yaptığı tarihsel analizler hem de içerdiği zengin bibliografyadır. Bu açıdan sergilenen zenginlik ve çeşitlilik çalışmayı sadece sayısal yöntemler ya da karşılaştırmalı siyaset bilimi öğrencileri için değil; siyasal tarih ya da siyasi kurumlar çalışanlar için de cazip kılmaktadır. Bu nitelikleri taşıyan bir çalışmanın sadece İngilizceyle sınırlı kalmaması, Türkçeye çevrilerek ana akımlaşması önemli bir kazanım olacaktır.